Jan Rönnback 31.1.2023

Fortumin lausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle asiassa: E 159/2022 VP: Suomen ennakkovaikuttamislinjaukset EU:n tulevaan sähkömarkkinamallia koskevaan aloitteeseen

Fortum Oyj kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa. Komission on tarkoitus antaa sähkömarkkinamallia koskeva lainsäädäntöehdotuksensa vuoden 2023 ensimmäisen neljänneksen lopulla. Komissio käynnisti asiasta konsultaation, jonka määräaika umpeutuu 13.2.2023. Fortum valmistelee vastauksen komission konsultaatioon. Suomen ennakkovaikuttamislinjauksiin peilaten sähkömarkkinan pitkän aikavälin kehittämisessä tulisi huomioida muun muassa seuraavia asioita.

1. **Kriisitoimet erotettava pitkän aikavälin kehityksestä**

Toimenpiteet, joita komissio on esittänyt energiakriisin hillitsemiseksi (esim. sähköntuottajien tuottokatto), ovat lyhyen aikavälin kriisitoimia, eivätkä sellaisenaan sovellu sähkömarkkinoiden toimintaan normaalioloissa ja pitkällä aikavälillä. Toimenpiteitä on vaikea toteuttaa vääristämättä kilpailua markkinoilla ja laimentamatta energiayhtiöiden investointihalukkuutta. Onkin tärkeää pitää lyhyen aikavälin kriisitoimet erillään pitkän aikavälin sähkömarkkinamallin kehittämisestä. Pitkän aikavälin toimista lainsäätäjän on tehtävä perusteellinen vaikutusarvio sekä kuultava eri osapuolia laajalti.

2. **Sähkön yksi hinta yhdistää markkinat**

Nykyinen sähkömarkkinamalli on luonut tehokkaat ja hyvin integroituneet sähkömarkkinat, jotka ovat taanneet toimitusvarmuuden ja vähentäneet hiilidioksidipäästöjä Euroopassa. Fortum on aiemmin arvioinut, että integroitu pohjoismainen sähkömarkkina on sen perustamisesta lähtien tuottanut noin miljardin euron suuruisen hyvinvointiedun Suomelle tehokkaiden sähkömarkkinoiden kautta verrattuna tilanteeseen, että kaikki tarvittava tuotantokapasiteetti olisi pitänyt rakentaa Suomessa.

Suomen ennakkovaikuttamislinjauksissa halutaan säilyttää markkinamallin markkinaehtoisuus, jonka puitteissa markkinamallin hinnanmuodostusta voidaan tarkastella. Fortumin mielestä sähkömarkkinoiden nykyiseen hinnanmuodostukseen ei tule puuttua. Marginaalihinnoittelu on pitkällä aikavälillä tehokkain tapa hinnoitella eri hyödykkeitä, mukaan lukien sähköä.

Yksi hinta (aikayksikköä ja hinta-aluetta kohden) on edellytys hinta-alueiden ja eri markkinoiden (vuorokausimarkkinoiden, päivänsisäisten markkinoiden, säätösähkömarkkinoiden ja finanssimarkkinoiden) väliselle vuorovaikutukselle. Ilman yhtä selkeää sähkönhintaa tätä vuorovaikutusta ei olisi.

Sähkömarkkinalla hinta tuottaa signaalin esimerkiksi tuotannon tehokkaalle ajamiselle sekä kysyntäjoustolle, ja on integroituneiden eurooppalaisten sähkömarkkinoiden perusta. Jos hintamekanismia muutetaan, vaarana on eurooppalaisen sähkömarkkinan pirstaloituminen, markkinan tehokkuuden ja kilpailukyvyn lasku sekä sähköjärjestelmän kehittämiseen liittyvien kustannusten kasvu. Muutoksesta saattaisi seurata johdannaiskaupan sopimusten tyrehtyminen, koska sopimusten hinnoittelu ei tarjoajan (energian tuottajan) näkökulmasta olisi ennustettava.

3. **Tukimekanismien tulee olla teknologianeutraaleja ja houkutella sekä uusia investointeja että vahvistaa olemassa olevan kapasiteetin kilpailukykyä**

Suomen ennakkovaikuttamislinjauksissa viitataan komission esiin nostamiin uusiutuvien (tuuli- ja aurinkovoiman) energiatuotantomuotojen investointeja tukeviin mekanismeihin.

Jan Rönnback 31.1.2023

Fortum mielestä toteuttamismalleja on tärkeä punnita tarkasti ja ehdotusten vaikutukset on arvioitava huolella huomioiden erityisesti vaikutukset sähkön hintaan, johdannaismarkkinoihin ja investointisignaaleihin vihreän siirtymän edistämiseksi. Pitkän aikavälin investointikannustimet tulee suunnitella siten, että ne eivät aiheuta tehottomuutta tai vääristä sähköjärjestelmän tai energian sisämarkkinoiden toimintaa.

Fortumin mielestä investointeihin kannustavien mekanismien tulee olla teknologianeutraaleja suhteessa kaikkiin hiilidioksidipäästöttömiin sähkön tuotantomuotoihin. Komission energiapoliittisissa linjauksissa korostuu vaihtelevan uusiutuvan tuotannon (tuuli ja aurinko) investointien edistäminen. Jäsenmaissa on kuitenkin eroja. Erityisesti tuulivoimaa rakennetaan Pohjoismaissa suuria määriä markkinaehtoisesti, sen sijaan säätövoimaan (kuten vesivoima) ja vakaaseen energiatuotantoon (kuten ydinvoima) pitäisi Pohjoismaissa löytyä enemmän investointeja. Fortumin mielestä jäsenmaiden tulee jatkossakin saada päättää, miten ne turvaavat sähkön toimitusvarmuuden ja saavuttavat hiilineutraalisuustavoitteensa. EU:n investointeihin kannustavien mekanismien pitäisi tukea näitä tavoitteita teknologianeutraalisti.

Suomen vaikuttamislinjauksissa tulisi korostaa kaksisuuntaisten hinnanerosopimusten (CfD) ja pitkien sähkönhankintasopimusten (PPA) lisäksi kapasiteettimekanismin (CRM) roolia puhtaan sähkön toimitusvarmuuden ja loppukuluttajien pitkä aikavälin hintavakauden näkökulmasta. Fortum pitää tärkeänä, että markkinamallissa huomioidaan sekä uusien investointien aikaansaamiseksi tarvittavia kannusteita (kuten CfD ja PPA) ja myös olemassa olevan sähköntuotannon pitäminen kilpailukykyisenä. Kapasiteettimekanismin yleisenä tavoitteena on varmistaa sähkön toimitusvarmuus jokaisena hetkenä ja taata, etteivät kuluttajat maksa suuremmasta kapasiteetista kuin on tarve.

Sähkömarkkinoiden kehittämisessä tulisi huomioida sähkön johdannaismarkkinoiden likviditeettihaasteet. Fortumin mielestä Suomen pitäisi olla asiassa aktiivinen EU-vaikuttamisessaan ja aihetta voisi korostaa Suomen vaikuttamislinjauksissa, vaikka aihe kuuluukin finanssimarkkinalainsäädännön alaan.

4. Erilaisille kuluttajille tulee jatkossakin olla tarjolla erilaisia sopimuksia

Suomen ennakkovaikuttamislinjauksissa todetaan, että tehtyjen muutosten on tuotava hyötyjä loppuasiakkaille. Tässä yhteydessä on muistettava, että hyöty loppuasiakkaalle voi tarkoittaa muutakin hyötyä kuin alhaista hintaa, esimerkiksi toimitusvarmuutta tai kuluttajan profiiliin sopivaa toimitusta (dynaaminen).

Fortumin mielestä sähkön jälleenmyyjien tulisikin voida kehittää ja tarjota asiakkaiden tarpeisiin vastaavia tuotteita. Myyjän oikeus määrittää tuotevalikoimansa on vapaalle ja toimivalle markkinalle tunnusomaista eikä lainsäätäjän tule määrittää, minkälaisia sopimuksia jälleenmyyjien pitäisi tarjota.